

Ситник Н.С.
д. е. н., професор,
завідувач кафедри державних та місцевих фінансів
Львівський національний університет імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0003-4138-9721>

Беднарчук В. В.
студент
Львівський національний університет імені Івана Франка

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ЯК ІНДИКАТОР ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Сьогодні в умовах воєнного стану в Україні, спаду виробництва, посилення фінансової нестабільності, невиконання доходів бюджетів всіх рівнів процес зростання дефіциту бюджету є однією з найбільш дискусійних проблем і вимагає подальшого дослідження. Рівень бюджетного дефіциту належить до найважливіших індикаторів фінансової стабільності держави.

Метою даного дослідження є комплексне визначення теоретичних основ (причин) функціонування бюджетного дефіциту, практичне вивчення показників бюджетного дефіциту в Україні та внесення пропозицій щодо шляхів скорочення дефіциту Державного бюджету України.

У Бюджетному кодексі України [1] зазначається, що дефіцит бюджету - це перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів з бюджету).

Виходячи з економічної сутності дефіциту бюджету, можна виділити ряд загальних об'єктивних та суб'єктивних причин, які його викликають:

1. нераціональний розподіл отриманих коштів. В Україні до цих витрат належать великі витрати бюджетних коштів на фінансування деяких сфер (державного управління, законодавчої та виконавчої влади);
2. виникнення надзвичайних обставин (війни, техногенні аварії);
3. зміна економічного устрою. В нашій державі відбувся перехід від адміністративної до ринкової економіки. У 2005 році ЄС визнав Україну, країною з ринковою економікою. А Світовий банк назвав Україну «ринком, що народжується»;
4. криза політичної системи та некомпетентність керівництва держави, незадовільна робота державних служб;
5. великомасштабний оборот «тіньового» капіталу;
6. спадом виробництва ВВП;
7. низька ефективність суспільного виробництва;
8. корупція в державній структурі;
9. відсутність достатніх резервних фондів у країні.

Аналізуючи вище перелічені причини, можна виокремити політичні, військові та економічні чинники, які гальмують економічний розвиток країни. На жаль, в найближчий час їх буде важко усунути, так як дефіцит бюджету вже довгі роки знаходиться в хронічному становищі, а країна перебуває у нестабільному політичному стані через проведення військових дій.

З метою визначення динаміки дефіциту бюджету та виявлення основних причин його виникнення нами здійснено комплексний аналіз доходів та видатків

державного бюджету України та розраховано його дефіцит протягом 2015-2018 років (Табл. 1).

Таблиця 1

Виконання державного бюджету України з 2015-2018 роки

Роки	ВВП, млн. грн	Доходи		Видатки		Дефіцит	
		Млн. грн.	% до ВВП	Млн. грн.	% до ВВП	Млн. грн.	% до ВВП
2015	1979458	534694,8	27,01	576911,4	29,14	-42216,6	-2,13
2016	2383182	616274,8	25,86	684743,4	28,73	-68468,6	-2,87
2017	2982920	793265,0	26,59	839243,7	28,13	-45978,7	-1,54
2018	3558706	928108,3	26,08	985842,0	27,70	-57733,7	-1,62

Джерело: складено на основі [2]

Як видно з таблиці, доходи і видатки державного бюджету України значно зросли. Станом на 2014 рік дефіцит бюджету становив 73133,6 млн. грн. Дані рисунку 1 дозволяють визначити стрімке падіння дефіциту бюджету у 2015 році порівняно з 2014 роком на 30917 млн. грн., це становить 42,3% від загального обсягу дефіциту у 2014 році. Але в 2016 році він знову зріс на 38,4%. В 2017 році дефіцит знизився, а на 01.01.2018 склав 45978,7 млн. грн., що на 48,9% менше ніж у попередній рік. А у 2018 дефіцит знову зріс на 20,4% порівняно з 2017 роком. Проаналізувавши динаміку дефіциту державного бюджету, можемо спостерігати постійні його коливання.

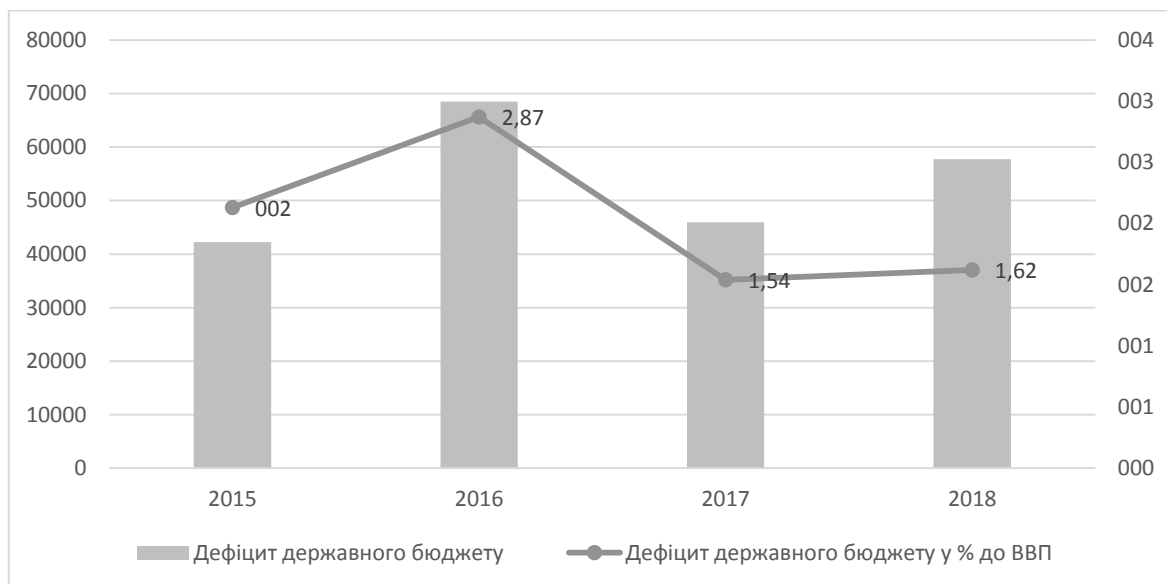

Рис. 1. Дефіцит державного бюджету в одиницях і у % до ВВП

Дефіцит Державного бюджету України у ВВП поступово наближається до граничної межі- 3%. Особливо у 2016 році. Дана тенденція пояснюється тим фактом, що відбувається скорочення надходжень до державного бюджету як наслідок розгортання світової фінансової кризи, яка негативно впливає на економіку України.

Для України проблема дефіцитності бюджету є однією з найактуальніших. Згідно даним Державної служби статистики України [3], починаючи з 1990-х років в Україні постійно спостерігався брак грошових коштів у бюджеті (за винятком 2000 р. та 2002 р.), а за останні роки це питання дуже гостро постало перед урядом. Нестабільність та незбалансованість бюджету свідчить про необхідність вибору раціональних методів подолання дефіциту бюджету.

Для того, щоб уникнути таких розбіжностей надходжень і видатків у бюджеті, кожна країна мусить раціонально розподіляти отримані кошти. Бюджетним кодексом України визначено джерела фінансування бюджету [1], а саме:

- 1) кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень;
- 2) кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов'язані з процесом приватизації) - щодо державного бюджету;
- 3) повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;
- 4) вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених цим Кодексом.

Також щоб подолати дефіцит бюджету Україна залучає кошти з-за кордону, здійснюючи зовнішні запозичення, оскільки внутрішніх коштів не вистачає. Ці операції проводяться на умовах повернення, платності та строковості. До основних кредиторів України належать міжнародні фінансові організації: Міжнародний валютний фонд, Європейський союз, група Світового банку.

Проблема дефіциту бюджету і способів її вирішення власне результат економічної політики будь-якого уряду.

Так, за даними «Основних напрямків бюджетної політики на 2018–2020 роки» в Україні повинна відбутися певна реструктуризація бюджетної політики. Планується, що до 2020 року ВВП країни зросте на 12 %, дефіцит знизиться на 1 % та інфляція зменшиться до 5 % [4].

Отже, в сучасних реаліях на базі світового та вітчизняного досвіду однією із найглобальніших перепон економічного розвитку країни є дефіцит бюджету, який зменшує не лише інвестиційну привабливість, але й перешкоджає економічному розвитку держави. Важливим кроком на шляху подолання дефіциту бюджету є використання джерел фінансування бюджету, визначених Бюджетним кодексом України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Бюджетний кодекс від 07.08.2010 N 5290-VI [зі змін. та доп.]. - Режим доступу до сайту: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. МінФін. Індекси. [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>
3. Служба Державної статистики України [Електронний ресурс]. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/fin/fin_ric/fin_u/2003.html
4. Основні напрями бюджетної політики на 2018–2020 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу до сайту: <https://minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9E%D0%9D%D0%91%D0%9F%202018-2020.pdf>

Анотація. Досліджено сутність поняття «дефіцит бюджету», визначено причини, які його викликають. Здійснено аналіз доходів та видатків державного бюджету за 2015-2018 роки та розраховано дефіцит державного бюджету України.

Ключові слова: дефіцит бюджету України; бюджет України; Бюджетний кодекс.

Abstract. The nature of the concept of "budget deficit" is investigated and the causes that cause it are identified. The analysis of revenues and expenditures of the state budget for 2015-2018 were performed and the budget deficit was calculated.

Keywords: budget deficit of Ukraine; the budget of Ukraine; Budget code.